

ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА В СИСТЕМІ РЕГІОНАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

INFORMATION CULTURE IN THE SYSTEM OF REGIONAL INFORMATION MANAGEMENT

У статті розглянуті поняття «інформаційна культура» як сукупність інформаційного світогляду, системи знань і вмінь, що забезпечують цілеспрямовану діяльність щодо оптимального задоволення регіональних інформаційних потреб з використанням інформаційних технологій. Охарактеризовані функції та принципи інформаційної культури в системі регіонального інформаційного менеджменту. Визначені напрями подальшого розвитку інформаційної культури в системі регіонального інформаційного менеджменту.

Ключові слова: інформаційне суспільство, інформаційна культура, регіональний інформаційний менеджмент, принципи інформаційної культури, функції інформаційної культури.

В статье рассмотрены понятия «информационная культура» как совокупность информационного мировоззрения, системы знаний и умений, обеспечивающих целенаправленную деятельность по оптимальному удовлетворению региональных информационных потребностей с использованием информационных технологий.

Охарактеризованы функции и принципы информационной культуры в системе регионального информационного менеджмента. Определены направления дальнейшего развития информационной культуры в системе регионального информационного менеджмента.

Ключевые слова: информационное общество, информационная культура, региональный информационный менеджмент, принципы информационной культуры, функции информационной культуры.

The article deals with the concept of "information culture" as a set of information worldview, knowledge and skills that provide targeted activities to optimally meet regional information needs using information technology. Characterized by the functions and principles of information culture in the system of regional information management. The directions of further development of information culture in the system of regional information management.

Key words: information society, information culture, regional information management, principles of information culture, functions of information culture.

УДК 008:005:004

Коваленко Ю.О.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту
Індустріальний інститут
ДВНЗ «Донецького національного
технічного університету»

Постановка проблеми. Глобалізація сучасного суспільства, у якому спостерігається бурхливе зростання обсягів і потоків інформації, пов'язана, насамперед, з ускладненням виробництва, широким використанням ІКТ, можливістю створювати інформацію і знання. В умовах інформатизації усіх сфер сучасного суспільства актуалізуються потреби соціально-економічної сфери в керівниках регіонального управління із високим рівнем інформаційної культури, здатних до постійного професійного росту, соціальної мобільності та ефективної інформаційно-аналітичної діяльності регіонального управління.

Розвиток інформаційного суспільства доцільно кваліфікувати як глобальну інформаційну революцію, особливістю якої є безпрецедентна можливість посилення інтелектуальних можливостей людини за допомогою новітніх інформаційних технологій. Увійти до XXI століття освіченою людиною можна, тільки добре володіючи інформаційними технологіями. Адже діяльність людей усі більшою мірою залежить від їх інформованості, здатності ефективно використовувати знання.

Нове інформаційне суспільство, за М. Кастельсом, виникає, "коли спостерігається структурна реорганізація у виробничих відносинах, відносинах влади і відносинах досвіду. Ці зміни призводять до значних модифікацій суспільних форм простору і часу і до виникнення нової культури [1, с. 496].

Еволюція інформаційних технологій проходила непомітно, сховано, якісно змінюючи забезпечення повного використання достовірного, невичерпного і своєчасного знання у всіх суспільно значимих видах людської діяльності. Ці зміни привели до виникнення поняття «інформаційна культура».

На початку 90-х років поряд з іншими особливостями цього періоду наступило усвідомлення інформатики в гранично широкому соціокультурному контексті. Такі феномени, як інформація, інформатизація суспільства, інформаційний капітал й інші, тепер прямо співвідносяться з культурою людства і з основними тенденціями її подальшого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Культурний аспект формування нового суспільства розпочали досліджувати лише в результаті усвідомлення того, що наявний якісний стрибок в розвитку інформаційних технологій породив нову глобальну соціокультурну революцію.

Поняття "інформаційна культура" характеризує один із різновидів культури, пов'язаний з інформаційним аспектом життя людей. Роль цього аспекту в інформаційному суспільстві постійно зростає, і сьогодні сукупність інформаційних потоків навколо кожної людини настільки велика, різноманітна і розгалужена, що вимагає від нього знання законів інформаційного середовища і вміння орієнтуватися в інформаційних потоках. В іншому випадку він не зможе адаптуватися до життя в нових умо-

вах, зокрема, до зміни соціальних структур, наслідком якого буде значне збільшення числа працюючих у сфері інформаційної діяльності і послуг.

Слід зазначити внесок в ці дослідження І. Ю. Алексєєва, О. Н. Вершинської, А. Д. Єлякова, Н. Б. Зінов'євої, Ю. С. Зубова, В. Л. Іноземцева, В. З. Когана, А. Н. Лаврухіна, В. Маслова, І. С. Мелюхіна, В. В. Орлова, В. М. Петрова, А. І. Ракітова, Е. П. Семенюка, Л. В. Скворцова, А. Д. Урсула, А. І. Уткіна, Ю. А. Шрейдера, І. І. Юзвішина та ін., а також зарубіжних авторів: Д. Белла, М. Кастельса, Т. Стоун'єра, О. Тоффлера, Ю. Хаяші, К. Шеннона, Ф. Емері та ін.

Вивчення літературних джерел показало, що поняття «інформаційна культура» проаналізовано в різних взаємозв'язках з такими поняттями, як «комп'ютерна грамотність», «комп'ютерна культура» та «інформаційна грамотність». Питання розвитку рівня інформаційної культури у вітчизняній та зарубіжній літературі не було постійним предметом наукових пошуків і дисертаційних досліджень.

Дослідження показали, що проблема визначення інформаційної культури ускладнюється багатогранністю цього поняття. Її можна розуміти як феномен, як частина особистісного знання, загальної культури особистості; як рівень розвитку знань, умінь, навичок людини; як область знань, що досліджує деякі проблеми; як навчальну дисципліну.

Проведений аналіз праць вчених дозволив дійти висновку, що поняття «інформаційна культура» пов'язане зі становленням інформаційного суспільства, для якого характерні такі явища, як зростання інформаційної потреби людей і перетворення інформації на масовий продукт; закріплення за інформацією статусу економічної категорії і формування інформаційного ринку; виникнення нового типу конкуренції; зміна основного типу використовуваних ресурсів – матеріального й інформаційного; створення та розвиток інформаційного середовища; глобалізація процесів і явищ. Саме це поняття досить багатогранне та використовується в будь-яких значеннях.

Постановка завдання. Метою статті є уточнення поняття «інформаційна культура», визначення функцій і принципів інформаційної культури в регіональному інформаційному менеджменті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інформаційна культура в системі регіонального інформаційного менеджменту являє собою новий напрямок, що вимагає серйозної уваги, оскільки, уже зараз значиму роль в регіональному розвитку грає якість доступу до інформації й наявність необхідних навичок персоналу щодо використання нових інформаційних технологій.

Інформаційна культура являє собою дуже неоднорідну побудову, тому що заходиться в процесі

формування. Вона пов'язана з інформаційною діяльністю, тобто з реалізацією всієї сукупності інформаційних та управлінських процесів в окремому регіоні. Кількість інформаційних потоків в управлінській діяльності сьогодні така велика, різноманітна і розгалужена, що вимагає знання законів інформаційного середовища і вміння орієнтуватись в інформаційних потоках.

У широкому змісті під інформаційною культурою розуміють сукупність принципів і реальних механізмів, що забезпечують позитивну взаємодію етнічних і національних культур, їх поєднання в загальний досвід людства.

У вузькому змісті – це оптимальні способи поведінки зі знаками, даними, інформацією та подання їх зацікавленому споживачу для вирішення теоретичних і практичних завдань; механізми вдосконалення технічних середовищ виробництва, зберігання і передачі інформації; розвиток системи навчання, підготовки людини до ефективного використання інформаційних засобів.

Один з провідних вітчизняних фахівців у галузі інформатизації Е. П. Семенюк під інформаційною культурою розуміє інформаційну компоненту людської культури в цілому, об'єктивно характеризує рівень всіх здійснюваних у суспільстві інформаційних процесів та існуючих інформаційних відносин. [2, с. 3].

Інформаційна культура розглядається як одна зі складових загальної культури людини; це – динамічна єдність світоглядної, інформаційно-технологічної, комунікативної й інтелектуально-творчої компоненти; сукупність інформаційного світогляду та системи знань і вмінь, що забезпечують цілеспрямовану самостійну діяльність з оптимального задоволення індивідуальних інформаційних потреб з використанням як традиційних, так і нових інформаційних технологій [3, с. 60].

Інформаційну культуру можна розглядати як цілісну підсистему професійної і загальної культури особистості, поєднаних категоріями: культурою мислення, поведінки, взаємовідносин і діяльності.

Отже, інформаційну культуру можна охарактеризувати як сукупність інформаційного світогляду, системи знань і вмінь, що забезпечують цілеспрямовану діяльність щодо оптимального задоволення регіональних інформаційних потреб з використанням інформаційних технологій.

Фахівці виділяють наступні критерії інформаційної культури управління:

- вміння адекватно формулювати свою потребу в інформації;
- ефективно здійснювати пошук потрібної інформації в усій сукупності інформаційних ресурсів;
- переробляти інформацію і створювати якісно нову;

– вести індивідуальні інформаційно-пошукові системи;

– адекватно відбирати та оцінювати інформацію;

– здатність до інформаційного спілкування і комп'ютерну грамотність [4].

Все вище перелічене повинно базуватися на усвідомленні ролі інформації в суспільстві, знанні законів інформаційного середовища і розумінні свого місця в ній, володінні новими інформаційними технологіями. Але інформаційну культуру та інтелектуальний потенціал інформаційного суспільства, на якому можуть базуватися високі технології нового століття, у всіх сферах життя суспільства неможливо швидко створити. Потрібні стійко працююча наука, професійні, політичні й управлінські структури, обладнанні сучасними інформаційними технологіями.

Ефективна організація інформаційної освіти можлива при дотриманні таких підходів: культурологічного, який базується на усвідомленні глибокої взаємодії категорій «інформація» та «культура», на уявленні про те, що інформаційна культура є невід'ємною складовою загальної культури [5, с. 161].

Основи інформаційної культури мають методологічний, світоглядний і загальнокультурний характер, що проявляється у використанні в масовій практиці універсальних процедур пошуку, опрацювання і подання інформації на базі відповідної системи наукових понять, принципів і законів як необхідних факторів системно-цілісного пізнання і відображення об'єктивної реальності і пов'язаного з такою системою фактографічного матеріалу (бази знань, бази даних тощо), а тому повинні формуватися в процесі вивчення комплексу всіх навчальних дисциплін, в першу чергу філософії, логіки, психології, педагогіки, що найбільш повно пояснюють сутність інформації та її роль в процесі пізнання і творчій діяльності людини, розвитку людини і людського суспільства, а також служать основою інтеграції навчальних дисциплін, гуманітаризації освіти і гуманізації навчального процесу.

На основі наведеного поняття можна назвати функції, які виконує інформаційна культура [6, 7, 8].

1. Регулятивна – є координатором всієї управлінської діяльності (включаючи інформаційну, пізнавальну) оскільки безпосередньо пов'язана з дослідницькою діяльністю суб'єкта;

2. Світоглядна – формування інфосфери в культурі суспільства на основі долучення інформації до категоріальних понять всесвіту і трансформації на цій основі свідомості, сфери діяльності, регулятивних норм взаємодії в суспільстві.

3. Інформаційно-технологічна – розвиток комп'ютерних й інформаційних технологій, що відповідають сучасному рівню розвитку техніки, інформаційних і телекомунікаційних технологій, структурі та якості інформаційних ресурсів.

4. Комунікативна – характеризує культуру суспільного спілкування в інфосередовищі, інформаційних системах.

5. Інтелектуальна – визначає культуру діяльності суб'єкта в інфосередовищі, активну інтелектуально спрямованість цієї діяльності.

6. Адаптаційна – дає можливість кожному індивідууму, який включається в процес інформаційного функціонування і розвитку, прилаштовуватися до існуючих в суспільстві умов, оцінок і форм поведінки.

7. Виховна – є активним учасником освоєння людиною всієї культури, оволодіння всіма накопченими багатствами, формування її поведінки.

8. Пізнавальна – полягає в ознайомленні людини зі знаннями, необхідними для управління силами природи і пізнання соціальних явищ, для визначення у відповідності з цим ціннісного відношення до світу.

З позицій культурологічного підходу, інформаційна культура закладає світоглядні засади; формує ціннісні орієнтації щодо інформації як елемента культури; зумовлює зростання та розвиток нових інформаційних технологій в інформаційному суспільстві.

Необхідно підкреслити, що поняття «інформаційна культура» так само, як і поняття «культура», відбиває практично досягнутий рівень інформаційних знань, його інформаційної поведінки на даний момент часу. Власне кажучи, уся сфера управління органічно зв'язана з інформаційною культурою вже в силу того, що сучасна управлінська діяльність має інформаційну природу.

Інформаційна культура є продуктом різноманітних творчих здібностей управлінця, що має прояв у конкретних навичках по використанню технічних засобів, здатності використовувати у своїй діяльності сучасну комп'ютеризовану інформаційну технологію, вміння працювати з різними видами інформації, знання особливостей інформаційних потоків у своїй діяльності та ін.

Елементи інформаційної культури можна визначити такі вимоги і правила, які обумовлені принципами і нормами моралі, права, технічними нормами і іншими обставинами, а саме:

– моральні – застосовуються до більш широкого кола суспільних відносин. Мораль регулює поведінку керівника, його відношення до підлеглих. Її основне призначення – забезпечити соціальне поведіння, запобігти порушенню суспільних інтересів;

– юридичні - застосовуються в державно-правових нормативних актах;

– естетичні – є одним з найбільш розповсюджених типів сприйняття дійсності, причому їх основна особливість полягає в тому, що відповідь осягається емоційно в нерозривній єдності його сутності і явища, кількісної і якісної сторони.

– психологічні – враховуються при спілкуванні через ПК, Інтернет.

Інформаційна культура має характеризуватися різним складом компонентів, для яких можна віднести ряд загальних та додаткових принципів. До загальних принципів можна віднести наступні [3, 4, 7]:

– принцип системності обумовлює розгляд інформаційної культури, як системи взаємозалежних елементів, при якій удосконалювання цієї категорії можливо тільки за рахунок зміни кожного елемента.

– принцип комплексності полягає в розгляді інформаційної культури з урахуванням впливу психологічних, соціальних, організаційних, економічних, правових та інших чинників.

– принцип регіональності передбачає при формуванні інформаційної культури урахування національних особливостей, менталітету, звичаїв регіону, країни.

– принцип історичності обумовлює необхідність відповідності системи цінностей організації і практики інформаційних відносин основним сучасним людським цінностям, а також урахування їхньої динаміки у часі.

– принцип науковості припускає необхідність використання науково-обґрунтованих методів при формуванні інформаційної культури.

– принцип ціннісної орієнтації, тобто базової орієнтуючої ролі системи цінностей для всієї системи, що обумовлює інформаційну культуру.

Функціонування інформаційної культури доцільно розглядати з основними видами інформаційної діяльності: одержання, використання, поширення та зберігання інформації. Згідно з цим функціонування інформаційної культури можна окреслити додатковими принципами отримання інформації, а саме: право на інформацію, достовірність, точність, повнота, необхідність, корисність.

Принцип права на інформацію полягає в тому, що є можливість отримати необхідну йому інформацію із доступних джерел. Однак це право забезпечується тільки по відкритій інформації, а для інших видів - кількість споживачів обмежена.

Принципи достовірності і точності забезпечуються повнотою інформації, своєчасністю її отримання та надання. Тут мають значення вміння вибрати необхідну інформацію, здатність переробляти її в інформацію, яка необхідна для прийняття управлінських рішень.

Принцип необхідності орієнтує на вибір серед інформаційних потоків саме такої інформації, яка потрібна для конкретного вирішення управлінського завдання. Накопичення великої кількості будь-якої інформації в значній мірі впливає на ризик прийняття невірною управлінського рішення і не дає можливості зосередитися на розв'язанні управлінського завдання.

В управлінській діяльності не вся необхідна інформація є корисною. У деяких випадках інформація, яку потрібно було б отримати, може зашкодити вирішенню завдання. Отже, корисність інформації має розглядатись в контексті конкретної інформаційної системи з метою вирішення конкретного управлінського завдання.

З погляду ефективності господарювання стан інформаційної культури в Україні як на державному так і регіональному рівнях представляється незадовільним. Сьогодні немає альтернативи корінному перетворенню даного способу господарювання, його правил і принципів. Вітчизняна інформаційна культура має визначену специфіку. Вона асоціюється з протиріччями практики господарювання, відсутністю раціональної сприйнятливості традицій і видимих успіхів в економіці, низьким рівнем життя.

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, інформаційна культура вибирає в себе знання з тих наук, що сприяють її розвитку і пристосуванню до конкретного виду діяльності. Невід'ємною частиною інформаційної культури є знання нових інформаційних технологій й умінь їх застосовувати у суспільній діяльності.

Велике значення у формуванні інформаційної культури має освіта, яка повинна готувати фахівців інформаційного співтовариства, що володіють вміннями та навичками: диференціації інформації; виділення значущої інформації; вироблення критеріїв оцінки інформації; використання якісної інформації при прийнятті управлінських рішень.

Підготовка фахівців в системі регіонального інформаційного менеджменту повинна здійснюватися з урахуванням європейських стандартів і має бути направлена на формування нових керівників, які володіють відповідними знаннями та навичками.

В плані інформаційного забезпечення управлінської діяльності доцільно створення механізмів інформаційної культури, які б забезпечували необхідною інформацією систему регіонального інформаційного менеджменту (інформаційні фонди оперативної інформації, офіційних джерел, повідомлення громадян тощо).

Також, головну увагу слід приділяти подальшому розвитку інформатизації управлінської діяльності. Необхідно змінити зміст підготовки фахівців таким чином, щоб забезпечити майбутньому спеціалісту не тільки загальноосвітні і фахові знання в області інформатики, але і необхідний рівень інформаційної культури. Повсюдне впровадження персональних комп'ютерів у всіх сферах народного господарства, нові його можливості щодо організації програмного середовища, орієнтованого на користувача, використання телекомунікаційного зв'язку, що забезпечує нові умови для спільної роботи спеціалістів, застосування

інформаційних технологій для найрізноманітнішої діяльності, постійно зростаюча потреба у спеціалістах, здатних її здійснювати, ставлять перед суспільством і державою проблему перегляду всієї системи підготовки фахівців за сучасними технологічними принципами.

У вирішенні цих питань доцільно створення певного комплексу базових знань як вищої форми інформації, що дозволить надалі пристосуватися до існування у сучасному інформаційному суспільстві. Має бути розроблена своєрідна програма, що буде містити той базовий обсяг знань, необхідних для роботи у сучасному інформаційному суспільстві, а також методику виробки навичок щодо опрацювання інформації, її перетворенню з одного виду в інший за допомогою інформаційних технологій, обчислювальної техніки і тощо. Слід зосередити зусилля на розробці навичок швидкої «адаптації» до будь-якого інформаційного середовища, або, інакше кажучи, до будь-якої інформаційної обстановки. Тут мова йде про здатність швидко знаходити потрібні джерела інформації й умінь в найкоротші терміни пристосуватися до використання цих джерел із метою збору й опрацювання необхідної інформації.

Отже, інформаційна культура сьогодні вимагає від сучасних управлінців нових знань і умінь, особливого стилю мислення, що забезпечує необхідну соціальну адаптацію до змін і гарантує гідне місце в інформаційному просторі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 606 с
2. Семенюк Э.П. Информатизация общества, культура личности // НТИ. Сер. 1. – 1993. – №1. – С. 1-7.
3. Гендина Н. И. Информационная грамотность и информационная культура личности: международный и российский подходы к решению проблемы / Н. И. Гендина // Открытое образование. – 2007. – № 5(64). – С. 58–69.
4. Про інформаційну культуру [Електронний ресурс]: http://synopsis.kubsu.ru/informatic/master/lecture/themes1_3.htm.
5. Фокеев В. А. Информация в контексте культуры. Информационная культура. (Основная литература, функционирующая в системе научных коммуникаций) / В. А. Фокеев // Проблемы информационной культуры / ред. Ю. С. Зубов, В. А. Фокеев. – М., 1997. – Вып. 6: Методология и организация информационно культурологических исследований. – С. 157–176.
6. Берестовская Д.С. Глобализация и культура// Культура народов Причерноморья. – 2003. – №46. – С. 100-102.
7. Зиновьева Н. Б. Информационная культура личности / Н. Б. Зиновьева // Введение в курс : учеб. пособ. – Краснодар, 1996. – 136 с.
8. Степанов В. Ю. Информационная культура современного информационного общества / В. Ю. Степанов // Вісн. харк. держ. акад. культури : зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 27. – С. 91–97.